LILIANA POPOVSCHI

Institutul de Relații Internaționale din Moldova (Chișinău)

# ASPECTE ONOMASIOLOGICE ALE CREĂRII UNITĂȚILOR DENOMINATIVE (pe baza terminologiei somatice dialectale româneşti)

**Abstract**

In the present article the author attempts to make an onomasiological classification of the nominative units, using as illustrative material anatomical terms selected from Romanian regional linguistic atlases. Such a classification is based on the motivation of the nominative units, which is preceded by the process of reflexion of the objects' signs in people's consciousness. The signs that motivated the creation of dialectal anatomical terms are: form, position, function etc.

**Keywords**: onomasiology, denominative units, denomination process, motivation, motivating signs, morphemic derivation, semantic derivation, anatomical terms, Romanian regional linguistic atlases, linguistic geography, classification.

Tipologia unităților denominative ale limbii poate fi stabilită în funcție de diverse criterii: etimologic, funcțional, morfologic, formal, semantic, derivațional etc. În cele ce urmează ne propunem să realizăm o clasificare onomasiologică a unităților denominative ale limbii, utilizând ca material ilustrativ termeni somatici dialectali, excerptați din atlasele regionale ale limbii române.

După cum cunoaştem, onomasiologia studiază procesul şi procedeele denominării, precum şi tipurile de denumiri corespunzătoare procedeelor denominative.

Amintim că unitățile denominative ale limbii, create după modele interne, apar pe două căi: prin procedeul derivării morfematice şi al derivării semantice. Derivarea morfematică se realizează prin prefixare, sufixare, compunere şi abreviere; derivarea semantică – prin formarea de noi sensuri asociate cu sensul primar în urma transferului onomasiologic, prin extinderea funcției denominative a cuvintelor existente. Din punct de vedere onomasiologic, cele două modalități de derivare, deşi diferite ca tehnică, „fac parte din categoria p r o c e d e e l o r d e d e n o m i n a r e servind procesului de generare a unităților de denominație", între ele existând „mai multe l a t u r i c o m u n e decât deosebiri", ambele încadrându-se în conceptul de „derivare denominativă" [1, p. 274-275].



BDD-A6833 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:55 UTC)

Prin urmare, rezultatul unui act denominativ nu este neapărat doar un cuvânt (creație prefixală, creație sufixală, cuvânt compus), ci poate fi vorba şi de un sens nou, un derivat semantic; pe de altă parte, noua denumire poate fi o sintagmă, formată din două sau mai multe cuvinte, unitate lexicală de natură analitică ce apare ca urmare a procesului de lexicalizare. I. Evseev consideră că la etapa inițială orice unitate denominativă are caracter analitic şi apare în planul sintagmatic al limbii, în cadrul propoziției-judecăți, iar în structura oricărui semn nou intră două elemente de conținut: 1) o parte din informația vehiculată de o anumită unitate de nominație are o funcție de identificare şi serveşte la legarea noțiunii de conceptele deja cunoscute; 2) o altă parte din informație are rolul de diferențiere, întrucât opune noțiunea altor concepte din sistemul denotativ al limbii [2, p. 123-124]. În structura analitică inițială cele două elemente sunt redate în mod explicit. Cu timpul, caracterul analitic devine un inconvenient în funcționarea denumirii. În virtutea principiului economiei limbajului, emis de A. Martinet, termenul compus tinde spre univerbizare. Condensarea denumirii într-un singur cuvânt se realizează fie prin derivare morfematică (afixare, compunere, abreviere), fie prin derivare semantică (prin elipsa unui component al expresiei analitice şi schimbarea sensului termenului condensat).

Cele două tipuri de derivare, făcând parte din categoria procedeelor de denominare generatoare de semne ale limbii, sunt declanşate de acelaşi mecanism psihologic şi interacționează „în statica şi dinamica limbii". Mai mult ca atât, cele două procedee se află în raport de „concurență", în sensul că un model de derivare poate fi dominant într-un subsistem al lexicului.

Procesul ce precedă formarea propriu-zisă a denumirilor presupune două etape esențiale: reflectarea şi motivarea. Altfel spus, procesul denominării este strâns legat de procesul gândirii umane, iar factorul determinant în evoluția mijloacelor denominative şi ale limbii în genere îl constituie „denominatorul" însuşi. Actul denominativ comportă trei componente: realitatea obiectivă (denotatul) – procesul de gândire (reflectarea şi analiza realității obiective) – forma verbală (partea materială a cuvântului), relația între realitatea obiectivă şi limbă fiind mediată de gândire [3, p. 192-193].

Înainte de a fi numite, obiectele sunt reflectate în conştiința oamenilor prin intermediul senzațiilor, percepțiilor, reprezentărilor, noțiunilor. Noțiunea este forma cea mai generală şi mai abstractă de reflectare a obiectelor în conştiință. Ea reflectă trăsăturile esențiale ale unei clase întregi de obiecte de acelaşi fel din realitatea înconjurătoare, pe care membrii unei comunități le-au identificat în procesul cunoaşterii şi al activității sociale, iar fiecare comunitate are, în parte, modul său specific de reflectare a realiilor.

Deşi noțiunea este o categorie logică şi ține de sfera gândirii, ea nu poate fi izolată de limbaj. Se ştie că limba şi gândirea constituie un tot întreg inseparabil, unitar. Ele interacționează şi se condiționează reciproc. Datorită legăturii indisolubile dintre limbă şi gândire, noțiunea nu se poate forma şi nu poate exista în afara cuvântului, fără suportul denumirii. Denumirea este cea care exprimă noțiunea şi „participă nemijlocit la conturarea, definitivarea, constituirea ei în rezultatul cunoaşterii din ce în ce mai aprofundate a realității" [4, p. 152].



BDD-A6833 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:55 UTC)

Contribuind la formarea noțiunii şi exprimând-o, denumirea corelează prin intermediul ei cu obiectul realității pe care îl numeşte. Legătura dintre obiect şi denumire nu este directă, ci mediată. De aceea ea are un caracter arbitrar, ea nu este determinată de conținutul noțiunii. Drept argument în acest sens servesc denumirile diferite ale obiectelor în limbi diferite sau în cadrul aceleiaşi limbi sub forma sinonimelor şi a heteronimelor şi complexele sonore care denumesc obiecte diferite.

Multe denumiri nu sunt totuşi absolut întâmplătoare. Un anumit complex sonor poate fi legat de anumite proprietăți ale obiectului denumit. De exemplu, cucul are denumiri asemănătoare în toate limbile, bazate pe imitarea sunetelor emise de această pasăre, cuvântul *primăvară* poate fi uşor explicat prin *primă* şi *vară*. Există părerea că „orice cuvânt, când e creat, are explicație, deci e motivat" [5, p. 195]. Motivarea este un fenomen, ce se datorează asociațiilor formale şi semantice pe care le evocă cuvântul.

Caracterul motivat poate fi uşor sesizat la onomatopee, interjecții, cuvintele imitative, precum şi la cele derivate şi compuse, al căror sens derivă din sensul elementelor componente combinate după un model determinat. Motivarea lor decurge din structura lor formală. Despre cuvintele motivate se spune că posedă „formă internă". Acest termen propus de W. von Humboldt desemnează „acel segment material din componența cuvântului care sugerează de ce obiectul a fost denumit prin cutare sau cutare reunire de sunete" [4, p. 153], „acea organizare a învelişului sonor al cuvântului care semnalează, motivează valoarea lui semantică", modul de exprimare a noțiunii prin intermediul cuvântului [6, p. 129], „expresia viziunii proprii a subiectului față de lucrul denumit" [7, p. 33]. Orice denumire are o oarecare motivare la origine, care cu timpul se poate pierde din cauza evoluției fonetice, a evoluției semantice, a pierderii existenței independente a unora din elementele componente. De exemplu, românescul *câşlegi* nu mai este analizabil, deşi vine de la lat. *caseum ligat*. Prin urmare, orice limbă are cuvinte motivate şi nemotivate.

Se deosebesc mai multe tipuri de motivări: internă şi externă, relativă şi absolută. În cazul onomatopeelor, a interjecțiilor şi a formațiilor imitative este vorba de motivare externă sau absolută. Aceste clase de cuvinte sunt puțin numeroase. Categoria cuvintelor care posedă motivare internă este mult mai mare. Prin motivare internă se înțelege „posibilitatea de a analiza structura cuvintelor bazându-ne pe comparația cu alte elemente ale limbii" [5, p. 196]. Motivarea internă este proprie cuvintelor derivate, cuvintelor compuse, sintagmelor, expresiilor frazeologice. Substantivul *trecător* este motivat pentru că e derivat de la verbul *a trece*, cu ajutorul sufixului *-tor*, care formează nume de agent. Există cuvinte parțial motivate, adică motivate prin unul din elementele structurii lor formale. De exemplu, românescul *mijloc*, derivat din latinescul *medius locus*, este analizabil doar în partea sa finală [5, p. 196]; în franceză semnificația cuvintelor *malheur* şi *bonheur* poate fi explicată parțial după elementul inițial din structura lor *mal-* şi *bon-*, elementul *heur* < lat. pop. *augurium* „noroc" a dispărut din uz [8, p. 39]. S. Ullmann deosebeşte trei tipuri de motivare: motivare fonetică, în cazul cuvintelor ce imită impresii auditive şi care constituie motivarea absolută; motivare morfologică, specifică derivatelor prefixale, derivatelor sufixale şi cuvintelor compuse, şi motivare semantică, prezentă în cazul mutațiilor semantice, ambele reprezentând motivarea relativă [9, p. 102-104]. A. Evseev vorbeşte despre motivare metaforică, motivare prin intermediul oricărui



BDD-A6833 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:55 UTC)

trop (metaforă, metonimie, hiperbolă, comparație etc.), „chiar şi atunci când metafora şi-a pierdut expresivitatea, iar expresia a devenit o simplă unitate de nominație a limbii”, de exemplu *ochi de pisică* [6, p. 130]. Denumirile motivate prezintă avantajul de a fi uşor de creat şi uşor de înțeles.

Reflectarea lucrurilor din realitatea înconjurătoare şi compararea, asocierea obiectelor noi cu obiectele vechi, cunoscute constituie primele etape ale procesului denominativ. Un cuvânt nou are întotdeauna la bază un cuvânt existent deja în limbă, astfel încât o denumire motivată aminteşte de un alt cuvânt, de multe ori nemotivat. Noile denumiri sunt motivate de semnele deja existente în limbă, deci motivarea „mediază trecerea de la un nume la altul, ... de la un sens la altul” [1, p. 276]. Motivarea marchează „etapa incipientă de selectare a unui indiciu comun ce „uneşte” obiectul nou-apărut cu un obiect deja existent” [10, p. 136]. Raporturile motivaționale (derivaționale) între cuvinte oglindesc conexiunile dintre realii şi constituie un aspect important al organizării sistemice a lexicului.

Existența a două tipuri de cuvinte, motivate şi nemotivate, caracterizează toate limbile naturale şi reprezintă o universalie semantică, iar clasificarea onomasiologică a unităților denominative presupune analiza lor sub aspect motivațional. Teoria denominării nu se interesează doar de modelele existente de formare a unităților lexicale, ci şi de legătura lor cu premisele desemnării obiectelor, de mecanismul de creare a semnelor limbii, în care rolul principal îi revine motivării lexicale. După părerea unor lingvişti, „facultatea denumirilor motivate de a face trimitere la alte nume constituie baza cercetării în teoria denominării” [11, p. 419].

Având în vedere faptul că limba „funcționează, se percepe şi se descoperă în vorbire”, iar limbajul este definit ca o „activitate creatoare de semne”, orice nouă denumire este rezultatul activității creatoare individuale, bineînțeles, acceptat mai târziu de întreaga comunitate. Crearea numelor noi este deci un proces spontan, natural, ce însoțeşte actul vorbirii. În acest sens, **atlasele lingvistice**, care „ne introduc ... în laboratorul graiului viu” [12, p. 160], oferă materiale prețioase pentru cercetarea fenomenului denominării. Anume în graiul viu activează legea spontaneității. Astfel onomasiologia spațială devine o direcție prioritară în cercetarea fenomenului denominării. Ținem să amintim că cele două direcții de cercetare – geografia lingvistică şi onomasiologia – s-au dezvoltat paralel, iar geografia lingvistică, susține Eugeniu Coşeriu, „a dat un nou impuls onomasiologiei” [13, p. 51]. Trebuie menționat şi faptul că „prezența pe harta lingvistică a denumirilor de diversă structură ne arată în mod concret şi limpede posibilitatea de expresie şi de alegere de către vorbitor a mijloacelor, procedeelor şi principiilor de denominare, sugerându-ne totodată, la citirea corelată a hărților, şi calea parcursă în crearea şi devenirea denumirilor” [14, p. 4]. În procesul căutării numelui pentru noul obiect, prin intermediul asociațiilor de idei, vorbitorul îl compară cu obiectele deja cunoscute şi astfel este găsit semnul caracteristic comun pentru lucrurile omogene sau considerate omogene – motivemul (denotatorul, după unele surse [3]). Prin analiza onomasiologică a lexicului dialectal se poate stabili tipologia motivării unităților denominative.

Pornind de la întrebarea la care onomasiologia caută răspuns: „ce mijloace lingvistice întrebuințează vorbitorii unei limbi sau ai unui dialect pentru a denumi



BDD-A6833 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:55 UTC)

lucrurile, fenomenele, procesele noi sau necunoscute de ei anterior şi ce tipuri de denumiri există" [15, p. 35] şi de la ideea că onomasiologia încearcă să afle nu doar cum se numesc obiectele lumii înconjurătoare, ci şi de ce sunt numite într-un fel sau altul şi cum reflectă denumirile realitatea [15, p. 89-90], vom încerca să stabilim tipurile de denumiri ale părţilor şi organelor corpului omenesc corespunzătoare procedeelor denominative şi mecanismului psihologic de creare a lor.

Aşa cum menţionam mai sus, din punct de vedere al formei interne, denumirile sunt motivate şi nemotivate.

Deşi există părerea că în faza iniţială orice cuvânt este motivat, în cazul multor cuvinte este imposibil de explicat legătura cu obiectele pe care le desemnează şi asta pentru că, pe parcursul timpului, numeroase denumiri se demotivează. În româna modernă caracterul motivat nu mai poate fi sesizat la cuvintele autohtone, la cele mai multe cuvinte moştenite şi la cele împrumutate (în cazul, mai ales, când nu cunoaştem limba de împrumut). În cadrul terminologiei populare a corpului omenesc cele mai numeroase sunt denumirile provenite din latină (*cap, creieri, păr, frunte, ochi, ureche, nas, mustaţă, falcă, gură, limbă, dinte, măsea, gingie, barbă, piele, măduvă, carne, sânge, vine, piept, coastă, inimă, ţâţă, maţe, buric, fiere, mână, cot, umăr, pumn, palmă, deget, unghie, picior, genunchi, călcâi, os, spate, spinare, plămâni, ficat* etc.). Majoritatea cuvintelor se referă la noţiunile esenţiale ale sistemului onomasiologic uman, continuă să denumească aceeaşi parte a corpului sau acelaşi organ şi fac parte din categoria celor mai uzuale cuvinte ale limbii române, cunoscute pe întreg teritoriul dacoromân şi în dialectele româneşti sud-dunărene, ceea ce constituie o dovadă a latinităţii şi a unităţii limbii române. Elementele de substrat sunt *buză* şi *ceafă*, iar împrumuturile s-au făcut din slava veche (*glavă* „ţeastă", *obraz* „obraz, faţă", *ciolan* „os"), din idiomurile sud-slave (*devlă* „ţeastă", *gârbiţă*, *guşter* „esofag", *babă* „stomac", *târban* „pântece", *bobric* „rinichi") şi est-slave (*hârcă*, *cerep* „ţeastă", *visoc* „tâmplă", *lopatcă* „omoplat", *hrebet*, *pozvonocinic* „şira spinării", *liohchi* „plămâni", *jiludoc*, *chişcă* „stomac", *jivot* „pântece"), din maghiară (*labă* „talpă", *vocsem* „tâmplă", *bendeu*, *dobă* „pântece", *mai* „ficat") din turcă (*gigher* „ficat") şi din limbile romanice (*craniu, omoplat, rotulă, esofag, stomac, abdomen, intestine*).

Termenii creaţi pe teren românesc au caracter motivat şi se caracterizează prin marea lor varietate, în special în cazul organelor sau părţilor corpului uman mai puţin cunoscute de vorbitorul simplu. Denumirile motivate au fost create prin derivare semantică şi prin derivare morfematică.

Abordarea aspectului onomasiologic al formării cuvintelor necesită o analiză a diferitor tipuri de motivare şi de semne motivante. Evidenţierea acestor semne, care determină forma internă a denumirilor, are o importanţă primordială pentru înţelegerea naturii denominării [15, p. 54], deoarece procedeele denominative sunt generale, dar se realizează în fiecare idiom (limbă, dialect, grai) prin intermediul unor modele concrete, uneori specifice numai idiomului dat, iar specificul unei limbi, al unui dialect sau grai constă şi „în selectarea denotatorului care stă la baza modelului derivativ în cauză" [3, p. 199]. Acest lucru se explică prin faptul că „segmentarea aceluiaşi continuum semantic diferă de la un idiom... la altul", iar „inventarul semnelor reprezentării obiectului, ce se află la baza nominării, este destul de variat chiar pentru aceeaşi limbă" [7, p. 37].



BDD-A6833 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:55 UTC)

Deci, în procesul de denominare, pe lângă modelele existente de formare a cuvintelor, un rol la fel de important îl are fixarea semnelor reprezentării obiectului, ce servesc drept premisă pentru crearea noii denumiri. Motivarea este cea care determină alegerea semnului motivant şi a cuvântului necesar pentru denumirea semnului respectiv. Acest cuvânt poate deveni el însuşi denumirea noului obiect, printr-o mutaţie semantică, sau serveşte drept bază pentru crearea unei noi denumiri cu ajutorul mijloacelor morfematice.

Principalele semne motivante care au stat la baza creării termenilor somatici sunt:

**forma**: *burduf* „stomac, burtă", *cercănele* „gene", *gogoaşă* „pleoapă", *gligan, gârlici, dudă, maţ*, *ţeavă* „esofag", *clapă, dreavă, căţel, liliac, melc* „omuşor", *măr, nod, ou, pară, poamă, nucă, cocoş, căluş, nucă, cucuruz, guşoi* „mărul lui Adam", *scafă*, *scăfârlie, tărtăcuţă, oală, troacă, tigaie*, *hârb, găvan, tipsie, caucă, ciutură, colfă, coaşcă, tigvă, curcubetă*, *bostan*, *boacă, gămălie, bilă, căciulie, obadă, veşcă, veacă, scoarţă*, *găoace, ghioc, coif, doască, coropcă*, *tabachircă, scoibură, bortă*, *şcoaibă, golf*, *beucă* „ţeastă", *lopată, lopătiţă, lopăţică, lopăţea* „omoplat" etc.;

**localizarea**: *minte, mintea omului* „creier", *sprânceană de jos* „geană", *sprânceană de sus, fruntea sprâncenii* „sprânceană", *geana de sus, pleoapa de sus a ochiului, pleoapa ochiului de sus* „pleoapă", *gâtiţă*, *gâtlej*, *gâlter, gâterez, gârtiş* „esofag", *guşterez, înghiţitor, înghiţituş, înghiţitură* „omuşor", *capul beregăţii* „omuşor, mărul lui Adam", *creastă, ţeapa capului, vârtejul capului, cornul capului, cununa capului, coama capului, cerul capului, podul capului, capu sus* „creştetul capului", *spata la (de la) mână, spată de brâncă, spata de la (la) umăr, spetie, spetează, umerar, osul spinării, oasele spinării, osul umărului, osu de la umăr, osul mâinii, ciontul umărului, ciontul din umăr, ciontul spatelui, ciolanul de la spate* „omoplat", *capul şirii, brâu*, *rinichi* „şale" etc.;

**funcţia**: *respirator* (pl. *respiratori*) „plămâni", *râşniţă, emistuială* „stomac", *geană de soare* „geană", *astupuş* „pleoapă", *înghiţitoare* „esofag", *creştet, fedeu* „creştetul capului" etc.;

**zgomotul produs**: *buh, buhon*, *buhanos*, *bohoneţ*, *buft, borhan* „stomac"; *gâlgărez*, *gârgăleţ*, *gârgălod* „esofag; omuşor; mărul lui Adam" etc.;

**destinaţia**: *gârtul (gâltanul) de mâncare* „esofag".

V. Bahnaru recunoaşte existenţa tipurilor mixte de denotatori [3, p. 225-226]. La baza somatismelor populare am identificat diferite tipuri mixte, precum:

**forma şi localizarea**: *musteaţa ochiului* „gene", *moacă, boldă* „ţeastă", *cununa gurii* „gingie", *duda grumazului, duda de grumaz, duda la grumaz, duda de la grumaz, duda de la rânză, ţevea gâtului*, *ţeve la grumaz, ţeavă de la pântece, maţul gâtului, maţul stomacului, maţul de la stomac* „esofag", *limba gârtului, limba de la gâltan, limba din fundul gurii (gâtului), glicanul gâtului, clempuşul gurii (gârtului), popul gâtului, clapa gurii, clapa din fundu gurii, căţelul gurii, căţelul din gât, dreava gurii, gâlca gâtului*, *moţul gâtului, nodul gâtului, oul gâtului* „omuşor" etc.;

**forma şi compoziţia**: *coloana vertebrală, coroana vertebrală* „şira spinării";

**forma şi funcţia**: *cununa dinţilor*, *coroana dinţilor* „gingie";

**forma şi destinaţia**: *duda de mâncare* „esofag", *nodul de'nghiţit* „mărul lui Adam";



BDD-A6833 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:55 UTC)

**forma şi poziția**: *coloana verticală, coroana verticală* „şira spinării”;

**funcția şi localizarea**: *măselar* „gingie”, *clapa ochiului, plapuma ochiului, plapomă de la ochi, placa ochiului, teaca de pe ochi, acoperişul ochiului*, *capacul ochiului, cămaşa ochiului, pielița ochiului, prapura ochiului, astupuşul de la ochi* „pleoapă”, *capacul capului, clapa capului, chitia capului*, *pleaşca capului* „creştetul capului”;

**consistența şi localizarea**: *pulpa ochiului* „pleoapă”;

**forma şi dimensiunea**: *maţul larg* „esofag”, *omuşor*, *omişor*, *omuleț*, *omuneț, împărătuş*, *împărățel, limbuță, limbiță, limbuliță, limba mică* „omuşor” etc.

Denumirile care au drept punct de plecare aceeaşi trăsătură a obiectelor pot fi create, recurgându-se la procedee diferite. De exemplu, denumirile ce au la bază trăsătura „funcție” sunt, după p r o c e d e e l e d e f o r m a r e, de următoarele tipuri:

**derivate semantice**: *râşniță* „stomac” < *râşniță* „maşină rudimentară de măcinat sare, porumb etc.”, *fedeu* „creştetul capului” < *fedeu* „capac” [16, p. 232];

**creații sufixale**: *respirator* (pl. *respiratori*) „plămâni” < *a respira* + *-tor*, *emistială* „stomac” < *a mistui* + *-ală*, *astupuş* „pleoapă” < *a astupa* + *-uş*, *înghițitoare* „esofag” < *a înghiți* + *-toare*, *creştet* „creştetul capului” < *a creşte* + *-et*;

**sintagme denominative**: *geană de soare* „geană”.

Se cere menționat, în acest context, că cele trei tipuri de denumiri (derivate semantice, creații sufixale, sintagme denominative) sunt caracteristice terminologiei somatice dialectale. Cuvintele compuse (unitățile denominative ale căror componente sunt sudate, precum *botgros* < *bot* + *gros*) lipsesc în acest domeniu onomasiologic.

Datorită capacității obiectelor lumii materiale de a avea mai multe însuşiri obiective, precum şi a existenței uneia şi aceleiaşi însuşiri la mai multe obiecte şi fenomene, denumirile lor pot avea drept punct de plecare trăsături foarte diferite. De exemplu, esofagul este numit:

a) după formă: *gligan, gârlici, dudă* (< *dudă* „canal” [16, p. 305])*, maţ*, *țeavă*;

b) după localizare: *gâtiță*, *gâtlej*, *gâlter, gâterez, gârtiş*;

c) după funcție: *înghițitoare*;

d) după destinație: *gârtul (gâltanul) de mâncare*;

e) după zgomotul produs: *gâlgărez*, *gârgăleț* (*gârgălonț*), *gârgălod* (*gârgăloz*, *gârgăloț*), *gârgăiaz* (*gârgăiaț*);

f) după formă şi localizare: *duda grumazului, duda de grumaz, duda la grumaz, duda de la grumaz, duda de la rânză, țevea gâtului*, *țeve la grumaz, țeavă de la pântece, maţul gâtului, maţul stomacului, maţul de la stomac*;

g) după formă şi destinație: *duda de mâncare*;

h) după formă şi dimensiune: *maţul larg*.

Procesul de căutare a noilor denumiri, cu cele două etape principale – reflectarea şi motivarea – este identic la toți vorbitorii, indiferent de grai sau limbă. Diferite sunt semnele motivante concrete şi procedeele la care se recurge pentru a denumi obiectele realității extralingvistice. Analiza onomasiologică permite evidențierea semnelor



BDD-A6833 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:55 UTC)

motivante comune şi a celor specifice unor grupuri lexicale, precum şi identificarea tipurilor de denumiri după procedeele de formare şi procedeul dominant într-un idiom (limbă, dialect, grai) sau în cadrul unui subsistem al său (în cazul nostru în cadrul terminologiei somatice). Analiza lexicului dialectal sub aspect onomasiologic ne ajută să stabilim şi originea diferenţierii lexico-semantice în plan teritorial. O cercetare de sinteză ar putea stabili asemănările şi deosebirile motivării unităţilor de nominaţie la nivelul întregului lexic dialectal şi la stabilirea specificului naţional în exprimarea noţiunilor.

## REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Pavel V. *Aspecte onomasiologice ale derivării morfematice şi semantice (Pe baza ALM/ALRR.Bas.)* // Lucrările celui de-al XII-lea Simpozion Naţional de Dialectologie. Baia Mare, 5-7 mai 2006. – Cluj-Napoca: Editura Mega, 2006, p. 273-285.

2. Evseev I. *Derivarea semantică şi derivarea morfematică* // Analele Universităţii din Timişoara. Seria Ştiinţe Filologice, XV. – Timişoara, 1977, p. 123-128.

3. Bahnaru V. *Elemente de semasiologie română*. – Chişinău: Ştiinţa, 2009.

4. Dumeniuc I. Z., Matcaş N. G. *Introducere în lingvistică (cu elemente de lingvistică generală)*. – Chişinău: Lumina, 1980.

5. *Tratat de lingvistică generală*. / Redactori responsabili: acad. Al. Graur, S. Stati, Lucia Wlad. – Bucureşti: Editura Academiei Române, 1972.

6. Evseev A. *Forma internă: criteriu în studierea confruntativ-tipologică a resurselor frazeologice* // Analele Universităţii din Timişoara. Seria Ştiinţe Filologice, XV. – Timişoara, 1977, p. 128-138.

7. Pavel V. *Cu privire la tipologia motivării unităţilor de nominaţie. Pe baza denumirilor populare* // LLM, 1966, nr. 1, p. 33-42.

8. Ducháček O. *Précis de sémantique française*. – Brno, 1967.

9. Ullmann S. *Précis de sémantique française*. – Berne, 1952.

10. Onică-Minciună E. *Despre unele aspecte ale motivării lexicale* // Cercetări asupra graiurilor româneşti de la est de Prut. – Chişinău: Magna-Princeps SRL, 2010, p. 136-142.

11. Pavel V. *Motivarea lexicală* // Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi (serie nouă), secţiunea III e, Lingvistică, tomurile XLIX-L, 2003-2004, p. 419-422.

12. Iordan I. *Lingvistica romanică. Evoluţie, curente, metode*. – Bucureşti: Editura Academiei Române, 1962.

13. Coşeriu E. *Lingvistică din perspectivă spaţială şi antropologică* /Trei studii. Cu o prefaţă de Silviu Berejan şi un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel. – Chişinău: Ştiinţa, 1994.

14. Pavel V. *Despre geneza varietăţilor lexicale locale* // Filologia modernă: realizări şi perspective în context european. In memoriam acad. Silviu Berejan. / Coordonatori Gheorghe Popa, Galaction Verebceanu. – Chişinău: Tipografia Centrală, 2008, p. 246-251.

15. Павел В. К. *Лексическая номинация*. – Кишинев: Штиинца, 1983.

16. Ciorănescu Al. *Dicţionarul etimologic al limbii române*. – Bucureşti, 2002.



BDD-A6833 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:55 UTC)